

HƯỚNG DẪN GIẢI

BÀI TẬP MÔN KINH TẾ CHÍNH TRỊ

CÔNG THỨC:

1. Giá trị mới của 1 đơn vị sản phẩm/ 1 công nhân tạo ra: $v + m$
2. **Khối lượng giá trị** mới (tổng SP của DN): $V + M$
3. Giá trị của 1 đơn vị sản phẩm: $c + v + m$
4. Giá trị của tổng sản phẩm của 1 DN: $C + V + M$
5. **Chi phí sản xuất** của 1 DN: $C + V$
6. Thời gian lao động trong 1 ngày: $t + t'$
7. Tỷ suất Giá trị thặng dư: $m' = \frac{m}{v} (\%)$ hoặc $m' = \frac{t'}{t} (\%)$
8. **Khối lượng Giá trị thặng dư**: $M = m' \times V \Rightarrow m' = \frac{M}{V} (\%)$
9. Tỷ suất lợi nhuận: $P' = \frac{M}{C+V} (\%)$
10. Cấu tạo hữu cơ tư bản C/V

Trong đó:

- **c**: Chi phí TLSX trên 1 SP, **v**: Chi phí nhân công trên 1 SP, **m**: GTTD trên 1 SP
- **C**: Tổng chi phí TLSX, **V**: Tổng chi phí nhân công, **M**: Khối lượng GTTD thu được
- **t**: Thời gian lao động tất yếu, **t'**: Thời gian lao động thặng dư

Lưu ý:

- Không được nhầm lẫn giữa **Chi phí sản xuất (C + V)** và **Chi phí tư liệu sản xuất (C)**
- Không được nhầm lẫn giữa **Khối lượng Giá trị mới (V+M)** và **Khối lượng GTTD (M)**
- Khi tính toán xong, phải kết luận bằng cách trả lời 2 câu a, b đề bài đưa ra
- Khi trình bày, cần có lập luận và không được thiếu đơn vị tính (USD, h, %, người)
- Một bài tập có thể có nhiều cách giải, tuy nhiên, cần phải có lập luận đúng.

PRACTICE MAKES PERFECT ^□^

I. Dạng bài tập về Sản xuất giá trị thặng dư tuyệt đối

Bài 1

Công nhân làm thuê tạo nên khối lượng giá trị mới là 12.000 USD mỗi ngày, tỷ suất giá trị thặng dư 300%. Sau đó, nhà tư bản **kéo dài thời gian làm việc** từ 8h/ngày lên thành 9h/ngày, mà **không trả thêm lương**.

a/ Hãy xác định sự thay đổi của tỷ suất GTTD, khối lượng GTTD trong ngày ?

b/ Vì sao có sự thay đổi như vậy ?

Bài giải bài 1:

$$\text{Ban đầu, ta có: } \begin{cases} V_{trước} + M_{trước} = 12.000 \text{ USD} \\ m'_{trước} = \frac{M_{trước}}{V_{trước}} = 300\% \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} M_{trước} = 9.000 \text{ USD} \\ V_{trước} = 3.000 \text{ USD} \end{cases}$$

$$\text{Lại có: } \begin{cases} t_{trước} + t'_{trước} = 8\text{h} \\ m'_{trước} = \frac{t'_{trước}}{t_{trước}} = 300\% \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} t'_{trước} = 6\text{h} \\ t_{trước} = 2\text{h} \end{cases}$$

Về sau, NTB kéo dài thời gian lao động lên 9h/ngày mà không trả thêm lương cho công nhân. Suy ra: $\begin{cases} t_{sau} + t'_{sau} = 9\text{h} \\ t_{sau} = t_{trước} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} t_{sau} = 2\text{h} \\ t'_{sau} = 7\text{h} \end{cases} \Rightarrow m'_{sau} = \frac{t'_{sau}}{t_{sau}} = \frac{7}{2} = 350\%$

Do tiền lương của công nhân không đổi, số lượng công nhân không đổi nên ta có:

$$V_{sau} = V_{trước} = 3.000 \text{ USD}$$

$$\text{Ta được: } M_{sau} = m'_{sau} \times V_{sau} = 350\% \times 3.000 = 10.500 \text{ USD}$$

Kết luận:

a/ Tỷ suất GTTD (m') tăng từ **300%** lên **350%**

Khối lượng GTTD (M) tăng từ **9.000 USD** lên **10.500 USD**

b/ Sự thay đổi đó là do NTB áp dụng **phương pháp sản xuất GTTD tuyệt đối** bằng cách kéo dài thời gian làm việc từ 8h/ngày lên thành 9h/ngày mà không trả thêm lương cho công nhân.

Bài 2

Ban đầu, nhà tư bản có trình độ bóc lột 200% , thuê công nhân làm việc 7,5h/ngày. Sau đó, nhà tư bản **kéo dài thời gian làm việc** lên thành 8,5h/ngày mà **không trả thêm lương**. Kết quả, thu được khối lượng giá trị mới là 340.000 USD.

a/ Hãy xác định sự thay đổi của tỷ suất GTTD, khối lượng GTTD trong ngày ?

b/ Vì sao có sự thay đổi như vậy ?

Bài giải bài 2:

$$\text{Ban đầu, ta có: } \begin{cases} t_{\text{trước}} + t'_{\text{trước}} = 7,5\text{h} \\ m'_{\text{trước}} = \frac{t'_{\text{trước}}}{t_{\text{trước}}} = 200\% \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} t_{\text{trước}} = 2,5\text{h} \\ t'_{\text{trước}} = 5\text{h} \end{cases}$$

Về sau, NTB kéo dài thời gian lao động lên 8,5h/ngày mà không trả thêm lương cho công nhân. Suy ra: $\begin{cases} t_{\text{sau}} + t'_{\text{sau}} = 8,5\text{h} \\ t_{\text{sau}} = t_{\text{trước}} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} t_{\text{sau}} = 2,5\text{h} \\ t'_{\text{sau}} = 6\text{h} \end{cases} \Rightarrow m'_{\text{sau}} = \frac{t'_{\text{sau}}}{t_{\text{sau}}} = \frac{6}{2,5} = 240\%$

$$\text{Mặt khác, ta có: } \begin{cases} V_{\text{sau}} + M_{\text{sau}} = 340.000 \text{ USD} \\ m'_{\text{sau}} = \frac{M_{\text{sau}}}{V_{\text{sau}}} = 240\% \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} M_{\text{sau}} = 240.000 \text{ USD} \\ V_{\text{sau}} = 100.000 \text{ USD} \end{cases}$$

Do tiền lương của công nhân không đổi và số lượng công nhân không đổi nên ta có:

$$V_{\text{trước}} = V_{\text{sau}} = 100.000 \text{ USD}$$

$$\text{Ta được: } M_{\text{trước}} = m'_{\text{trước}} \times V_{\text{trước}} = 200\% \times 100.000 = 200.000 \text{ USD}$$

Kết luận:

a/ Tỷ suất GTTD (m') tăng từ **200%** lên **240%**

Khối lượng GTTD (M) tăng từ **200.000 USD** lên **240.000 USD**

b/ Sự thay đổi đó là do NTB áp dụng **phương pháp sản xuất GTTD tuyệt đối** bằng cách kéo dài thời gian làm việc từ 7,5h/ngày lên thành 8,5h/ngày mà không trả thêm lương cho công nhân.

II. Dạng bài tập về Sản xuất giá trị thặng dư tương đối

Bài 3

Năm trước, nhà tư bản ngành gia công chi tiết máy phải ứng ra chi phí sản xuất 2.000.000 USD với cấu tạo hữu cơ tư bản 4/1, và có trình độ bóc lột 200%.

Năm sau, do **mặt bằng giá trị hàng tiêu dùng trên thị trường** giảm đi 20%, nên nhà tư bản đã giảm lương công nhân. Tuy nhiên, thu nhập thực tế và năng suất lao động của công nhân, cùng với quy mô sản xuất của nhà tư bản là không thay đổi.

a/ Hãy xác định sự thay đổi của tỷ suất GTTD, khối lượng GTTD, tỷ suất lợi nhuận ?

b/ Vì sao có sự thay đổi như vậy ?

Bài giải bài 3:

$$\text{Ban đầu, ta có: } \begin{cases} C_{\text{trước}} + V_{\text{trước}} = 2.000.000 \text{ USD} \\ C_{\text{trước}} / V_{\text{trước}} = 4/1 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} C_{\text{trước}} = 1.600.000 \text{ USD} \\ V_{\text{trước}} = 400.000 \text{ USD} \end{cases}$$

$$\Rightarrow M_{\text{trước}} = m'_{\text{trước}} \times V_{\text{trước}} = 200\% \times 400.000 = 800.000 \text{ USD}$$

$$\Rightarrow P'_{\text{trước}} = \frac{M_{\text{trước}}}{C_{\text{trước}} + V_{\text{trước}}} = \frac{800.000}{2.000.000} = 40\%$$

Về sau, mặt bằng giá trị hàng tiêu dùng giảm 20% nên NTB giảm lương công nhân tương ứng. Lại có, số lượng công nhân không đổi NSLĐ, TGLĐ và QMSL không đổi. Suy ra: Tổng chi phí nhân công về sau giảm đi 20%.

$$\Rightarrow V_{\text{sau}} = 80\% \times V_{\text{trước}} = 80\% \times 400.000 = 320.000 \text{ USD}$$

Mặt khác, quy mô sản lượng không đổi nên chi phí TLSX không đổi

$$\Rightarrow C_{\text{sau}} = C_{\text{trước}} = 1.600.000 \text{ USD}$$

Do NSLĐ không đổi nên giá trị của 1 đvsp không đổi. Trong khi đó, QMSL không đổi. Suy ra, giá trị tổng sản phẩm không đổi.

$$\text{Hay: } C_{\text{sau}} + V_{\text{sau}} + M_{\text{sau}} = C_{\text{trước}} + V_{\text{trước}} + M_{\text{trước}}$$

$$1.600.000 + 320.000 + M_{\text{sau}} = 1.600.000 + 400.000 + 800.000$$

$$\Rightarrow M_{\text{sau}} = 880.000 \text{ USD}$$

$$\text{Ta được: } \Rightarrow m'_{\text{sau}} = \frac{M_{\text{sau}}}{V_{\text{sau}}} = \frac{880.000}{320.000} = 275\%$$

$$\Rightarrow P'_{\text{sau}} = \frac{M_{\text{sau}}}{C_{\text{sau}} + V_{\text{sau}}} = \frac{880.000}{1.600.000 + 320.000} \approx 45,8\%$$

Kết luận:

a/ Tỷ suất GTTD (m') tăng từ **200%** lên **275%**

Khối lượng GTTD (M) tăng từ **800.000 USD** lên **880.000 USD**

Tỷ suất lợi nhuận (P') tăng từ **40%** lên **45,8%**

b/ Sự thay đổi đó là do NTB áp dụng **phương pháp sản xuất GTTD tương đối**

Cách thức: ứng dụng thành tựu KHCN để **nâng cao NSLĐ xã hội**, từ đó làm giảm giá trị sức lao động để sản xuất ra mỗi sản phẩm.

Bài 4

Năm đầu, nhà tư bản có trình độ bóc lột 300% và thời gian công nhân làm việc mỗi ngày là 8h, cấu tạo hữu cơ tư bản là 9/1.

Năm sau, do **mặt bằng giá trị hàng tiêu dùng trên thị trường** giảm đi 20%, nên nhà tư bản đã giảm lương công nhân. Tuy nhiên, thu nhập thực tế và thời gian động của công nhân, cùng với quy mô sản xuất của nhà tư bản là không thay đổi. Kết quả năm sau, nhà tư bản thu được khối lượng GTTD là 8 triệu USD.

a/ Hãy xác định sự thay đổi của tỷ suất GTTD, khối lượng GTTD, tỷ suất lợi nhuận ?

b/ Vì sao có sự thay đổi như vậy ?

Bài giải bài 4:

CÁCH 1: GIẢI THEO ẨN $V_{trước}$

Ban đầu, ta có: $m'_{trước} = \frac{M_{trước}}{V_{trước}} = 300\% \Rightarrow M_{trước} = 3 V_{trước}$

$$C_{trước} / V_{trước} = 9/1 \Rightarrow C_{trước} = 9 V_{trước}$$

Về sau, mặt bằng giá trị hàng tiêu dùng giảm 20% nên NTB giảm lương công nhân tương ứng. Lại có, số lượng công nhân không đổi do NSLĐ, TGLĐ và QMSL không đổi. Suy ra: tổng chi phí nhân công về sau giảm đi 20%. $\Rightarrow V_{sau} = 80\% \times V_{trước} = 0,8 V_{trước}$

Mặt khác, QMSL không đổi nên chi phí TLSX không đổi $\Rightarrow C_{sau} = C_{trước} = 9 V_{trước}$

Do NSLĐ không đổi nên giá trị của 1 đvsp không đổi. Trong khi đó, QMSL không đổi. Suy ra, giá trị tổng sản phẩm không đổi.

$$C_{sau} + V_{sau} + M_{sau} = C_{trước} + V_{trước} + M_{trước}$$

$$\text{Hay: } 9 V_{trước} + 0,8 V_{trước} + 8.000.000 = 9 V_{trước} + V_{trước} + 3 V_{trước}$$

$$\Rightarrow 3,2 V_{trước} = 8.000.000 \text{ USD}$$

$$\Rightarrow V_{trước} = 2.500.000 \text{ USD}$$

$$\text{Ta được: } C_{sau} = C_{trước} = 9 V_{trước} = 9 \times 2.500.000 = 22.500.000 \text{ USD}$$

$$V_{sau} = 0,8 V_{trước} = 0,8 \times 2.500.000 = 2.000.000 \text{ USD}$$

$$M_{trước} = 3 V_{trước} = 3 \times 2.500.000 = 7.500.000 \text{ USD}$$

Từ đó, suy ra:

$$P'_{trước} = \frac{M_{trước}}{C_{trước} + V_{trước}} = \frac{7.500.000}{22.500.000 + 2.500.000} = 30\%$$

$$m'_{sau} = \frac{M_{sau}}{V_{sau}} = \frac{8.000.000}{2.000.000} = 400\%$$

$$P'_{sau} = \frac{M_{sau}}{C_{sau} + V_{sau}} = \frac{8.000.000}{22.500.000 + 2.000.000} \approx 32,7\%$$

Kết luận:

a/ Tỷ suất GTTD (m') tăng từ 300% lên 400%

Khối lượng GTTD (M) tăng từ 7.500.000 USD lên 8.000.000 USD

Tỷ suất lợi nhuận (P') tăng từ 30% lên 32,7%

b/ Sự thay đổi đó là do NTB áp dụng **phương pháp sản xuất GTTD tương đối**

Cách thức: ứng dụng thành tựu KHCN để **nâng cao NSLĐ xã hội**, từ đó làm giảm giá trị sức lao động để sản xuất ra mỗi sản phẩm.

Bài 4

CÁCH 2: GIẢI THEO ẨN $t_{trước}$, **không giải cụ thể $t_{trước}$ và $t'_{trước}$** nhằm tránh tình trạng tính toán ra số lẻ, dẫn đến sai số hàng loạt.

$$\text{Ban đầu, ta có: } m'_{trước} = \frac{t'_{trước}}{t_{trước}} = 300\% \Rightarrow t'_{trước} = 3 t_{trước}$$

Về sau, mặt bằng giá trị hàng tiêu dùng giảm 20% nên NTB giảm lương công nhân tương ứng. Hay, ta có: $t_{sau} = 80\% t_{trước} = 0,8 t_{trước}$

$$\text{Lại có, thời gian lao động không đổi nên } t_{sau} + t'_{sau} = t_{trước} + t'_{trước}$$

$$\begin{aligned} \text{Hay: } 0,8 t_{trước} + t'_{sau} &= t_{trước} + 3t_{trước} \\ \Rightarrow t'_{sau} &= 3,2 t_{trước} \end{aligned}$$

$$\Rightarrow m'_{sau} = \frac{t'_{sau}}{t_{sau}} = \frac{3,2 t_{trước}}{0,8 t_{trước}} = 400\%$$

$$\Rightarrow V_{sau} = \frac{M_{sau}}{m'_{sau}} = \frac{8.000.000}{400\%} = 2.000.000 \text{ USD}$$

Do NSLĐ, TGLĐ, QMSL không đổi nên số lượng công nhân không đổi. Trong khi đó, lương của mỗi công nhân giảm 20% nên tổng chi phí nhân công về sau giảm đi 20%.

$$\Rightarrow V_{sau} = 80\% \times V_{trước}$$

$$\Rightarrow V_{trước} = \frac{V_{sau}}{80\%} = \frac{2.000.000}{80\%} = 2.500.000 \text{ USD}$$

$$\text{Ta được: } M_{trước} = m'_{trước} \times V_{trước} = 300\% \times 2.500.000 = 7.500.000 \text{ USD}$$

$$C_{trước} / V_{trước} = 9/1 \Rightarrow C_{trước} = 9 V_{trước}$$

$$\Rightarrow C_{trước} = 9 \times 2.500.000 = 22.500.000 \text{ USD}$$

Vì QMSL không đổi nên chi phí TLSX không đổi. Suy ra: $C_{sau} = C_{trước} = 22.500.000 \text{ USD}$

$$\text{Ta được: } P'_{trước} = \frac{M_{trước}}{C_{trước} + V_{trước}} = \frac{7.500.000}{22.500.000 + 2.500.000} = 30\%$$

$$\Rightarrow P'_{sau} = \frac{M_{sau}}{C_{sau} + V_{sau}} = \frac{8.000.000}{22.500.000 + 2.000.000} \approx 32,7 \%$$

Kết luận:

a/ Tỷ suất GTTD (m') tăng từ **300%** lên **400%**

Khối lượng GTTD (M) tăng từ **7.500.000 USD** lên **8.000.000 USD**

Tỷ suất lợi nhuận (P') tăng từ **30%** lên **32,7%**

b/ Sự thay đổi đó là do NTB áp dụng **phương pháp sản xuất GTTD tương đối**

Cách thức: ứng dụng thành tựu KHCN để **nâng cao NSLĐ xã hội**, từ đó làm giảm hao phí sức lao động để sản xuất ra mỗi sản phẩm.

Bài 5

Nhà tư bản ngành cơ khí chế tạo máy đã ứng ra chi phí sản xuất với cấu tạo hữu cơ tư bản 9/1, và có trình độ bóc lột 188%. Về sau, **năng suất lao động xã hội trong toàn bộ chuỗi sản xuất hàng tiêu dùng tăng lên**, làm cho **mặt bằng giá trị hàng tiêu dùng giảm 10%**, nên nhà tư bản đã giảm lương công nhân tương ứng. Tuy nhiên, năng suất lao động, thời gian lao động 8h/ngày của công nhân, và quy mô sản lượng là không thay đổi. Kết quả, về sau tổng chi phí sản xuất là 3.960.000\$.

a/ Hãy xác định sự thay đổi của tỷ suất GTTD, khối lượng GTTD, tỷ suất lợi nhuận? (2,25đ)

b/ Vì sao có sự thay đổi như vậy ? (0,75đ)

Bài giải bài 5:

Ban đầu, ta có: $m'_{trước} = \frac{M_{trước}}{V_{trước}} = 188\% \Rightarrow M_{trước} = 1,88 V_{trước}$

$$C_{trước} / V_{trước} = 9/1 \Rightarrow C_{trước} = 9 V_{trước}$$

Về sau, mặt bằng giá trị hàng tiêu dùng giảm 10% nên NTB giảm lương công nhân tương ứng. Lại có, NSLĐ, TGLĐ và QMSL không đổi nên số lượng công nhân không đổi. Suy ra:

Tổng chi phí nhân công về sau giảm đi 10% hay $V_{sau} = 90\% \times V_{trước} = 0,9 V_{trước}$

Mặt khác, QMSL không đổi nên chi phí TLSX không đổi $\Rightarrow C_{sau} = C_{trước} = 9 V_{trước}$

$$\Rightarrow C_{sau} / V_{sau} = 9 V_{trước} / 0,9 V_{trước} = 10/1$$

$$\text{Ta được: } \begin{cases} C_{sau} + V_{sau} = 3.960.000 \text{ USD} \\ C_{sau} / V_{sau} = 10/1 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} C_{sau} = 3.600.000 \text{ USD} \\ V_{sau} = 360.000 \text{ USD} \end{cases}$$

$$\Rightarrow V_{trước} = \frac{V_{sau}}{0,9} = \frac{360.000}{0,9} = 400.000 \text{ USD}$$

$$\Rightarrow C_{trước} = C_{sau} = 3.600.000 \text{ USD}$$

$$\Rightarrow M_{trước} = 1,88 V_{trước} = 1,88 \times 400.000 = 752.000 \text{ USD}$$

$$\Rightarrow P'_{trước} = \frac{M_{trước}}{C_{trước} + V_{trước}} = \frac{752.000}{3.600.000 + 400.000} = 18,8\%$$

Do NSLĐ không đổi nên giá trị của 1 đvsp không đổi. Trong khi đó, QMSL không đổi. Suy ra, giá trị tổng sản phẩm không đổi.

$$\Rightarrow C_{sau} + V_{sau} + M_{sau} = C_{trước} + V_{trước} + M_{trước}$$

$$\Rightarrow 3.600.000 + 360.000 + M_{sau} = 3.600.000 + 400.000 + 752.000$$

$$\Rightarrow M_{sau} = 792.000 \text{ USD}$$

$$\Rightarrow m'_{sau} = \frac{M_{sau}}{V_{sau}} = \frac{792.000}{360.000} = 220\%$$

$$\Rightarrow P'_{sau} = \frac{M_{sau}}{C_{sau} + V_{sau}} = \frac{792.000}{3.960.000} = 20\%$$

Kết luận:

a/ Tỷ suất GTTD (m') tăng từ **188%** lên **220%**

Khối lượng GTTD (M) tăng từ **752.000 USD** lên **792.000 USD**

Tỷ suất lợi nhuận (P') tăng từ **18,8%** lên **20%**

b/ Sự thay đổi đó là do NTB áp dụng **phương pháp sản xuất GTTD tương đối** bằng cách ứng dụng thành tựu KHCN để **nâng cao NSLĐ xã hội**, từ đó làm giảm hao phí sức lao động để sản xuất ra mỗi sản phẩm.

III. Dạng bài tập về Tích lũy tư bản và tình trạng thất nghiệp

Bài 6:

Ban đầu, nhà tư bản có trình độ bóc lột 200% và thuê 500 công nhân làm việc, mỗi công nhân tạo nên giá trị mới là 900 USD. Sau đó, 80% giá trị thặng dư được dùng để **tích lũy tư bản**, làm cho cấu tạo hữu cơ tư bản tăng từ 5/1 lên thành 17/2, trong khi tiền lương công nhân giữ nguyên. Kết quả về sau tỷ suất lợi nhuận không đổi.

a/ Hãy xác định sự thay đổi của tỷ suất GTTD, khối lượng GTTD và xác định tỷ lệ công nhân bị sa thải rồi thất nghiệp. Biết rằng lương của mỗi công nhân bằng nhau và không thay đổi ? (2,25đ)

b/ Vì sao có sự thay đổi như vậy ? (0,75đ)

Bài giải bài 6:

$$\text{Ban đầu, ta có: } \begin{cases} V_{\text{trước}} + M_{\text{trước}} = 500 \times 900 = 450.000 \text{ USD} \\ m'_{\text{trước}} = \frac{M_{\text{trước}}}{V_{\text{trước}}} = 200\% \end{cases}$$

$$\Rightarrow \begin{cases} M_{\text{trước}} = 300.000 \text{ USD} \\ V_{\text{trước}} = 150.000 \text{ USD} \end{cases}$$

$$\text{Ta lại có: } C_{\text{trước}} / V_{\text{trước}} = 5/1 \Rightarrow C_{\text{trước}} = 750.000 \text{ USD}$$

Về sau, 80% Giá trị thặng dư được dùng để tích lũy tư bản, làm cho cấu tạo hữu cơ tư bản tăng lên thành 17/2. Suy ra:

$$\begin{cases} C_{\text{sau}} + V_{\text{sau}} = (C_{\text{trước}} + V_{\text{trước}}) + 80\% M_{\text{trước}} \\ C_{\text{sau}} / V_{\text{sau}} = 17/2 \end{cases}$$
$$\text{Hay } \begin{cases} C_{\text{sau}} + V_{\text{sau}} = 750.000 + 150.000 + 80\% \times 300.000 = 1.140.000 \text{ USD} \\ C_{\text{sau}} / V_{\text{sau}} = 17/2 \end{cases}$$
$$\Rightarrow \begin{cases} C_{\text{sau}} = 1.020.000 \text{ USD} \\ V_{\text{sau}} = 120.000 \text{ USD} \end{cases}$$

$$\text{Mặt khác, ta có: } P'_{\text{sau}} = P'_{\text{trước}} \text{ hay } \frac{M_{\text{sau}}}{C_{\text{sau}} + V_{\text{sau}}} = \frac{M_{\text{trước}}}{C_{\text{trước}} + V_{\text{trước}}} = \frac{300.000}{750.000 + 150.000} = \frac{1}{3}$$
$$\Rightarrow M_{\text{sau}} = \frac{C_{\text{sau}} + V_{\text{sau}}}{3} = \frac{1.140.000}{3} = 380.000 \text{ USD}$$
$$\Rightarrow m'_{\text{sau}} = \frac{M_{\text{sau}}}{V_{\text{sau}}} = \frac{380.000}{120.000} \approx 316,7\%$$

Ta thấy: $\frac{V_{\text{sau}}}{V_{\text{trước}}} = \frac{120.000}{150.000} = \frac{4}{5}$. Trong khi đó, lương của mỗi công nhân bằng nhau và không thay đổi. Suy ra: Số lượng công nhân giảm đi $\frac{1}{5}$ hay tỷ lệ công nhân bị sa thải là 20%.

Kết luận:

a/ Tỷ suất GTTD (m') tăng từ **200%** lên **316,7%**

Khối lượng GTTD (M) tăng từ **300.000 USD** lên **380.000 USD**

Tỷ lệ công nhân bị sa thải dẫn đến thất nghiệp là **20%**

b/ Sự thay đổi đó là do nhà tư bản **tích lũy tư bản** bằng cách chuyển hóa 80% giá trị thặng dư ban đầu thành tư bản phụ thêm vào kỳ sau, **làm cho cấu tạo hữu cơ tư bản tăng** từ 5/1 lên thành 17/2.

Bài 7:

Ban đầu, nhà tư bản có trình độ bóc lột 150%. Toàn bộ giá trị thặng dư được dùng để tích lũy tư bản, đầu tư thiết bị mới vào năm sau, làm cho cấu tạo hữu cơ tư bản tăng từ 11/1 lên 14/1. Kết quả về sau, nhà tư bản thu được khối lượng GTTD là 810.000 USD và tỷ suất lợi nhuận tăng 1,2 lần so với trước.

a/ Hãy xác định sự thay đổi của tỷ suất GTTD, khối lượng GTTD và xác định tỷ lệ công nhân bị sa thải rồi thất nghiệp. Biết rằng lương của mỗi công nhân bằng nhau và không thay đổi ? (2,25đ)

b/ Vì sao có sự thay đổi như vậy ? (0,75đ)

Bài giải 7:

Ban đầu, ta có: $m'_{trước} = \frac{M_{trước}}{V_{trước}} = 150\% \Rightarrow M_{trước} = 1,5 V_{trước}$

$$\begin{aligned} C_{trước} / V_{trước} &= 11/1 \Rightarrow C_{trước} = 11 V_{trước} \\ \Rightarrow P'_{trước} &= \frac{M_{trước}}{C_{trước} + V_{trước}} = \frac{1,5 V_{trước}}{11 V_{trước} + V_{trước}} = 12,5\% \end{aligned}$$

Lại có: $P'_{sau} = 1,2 P'_{trước} = 1,2 \times 12,5\% = 15\%$

Hay $\frac{M_{sau}}{C_{sau} + V_{sau}} = 15\% \Rightarrow C_{sau} + V_{sau} = \frac{810.000}{15\%} = 5.400.000 \text{ USD}$

Mặt khác: $C_{sau} / V_{sau} = 14/1$

$$\begin{aligned} \text{Suy ra: } \begin{cases} C_{sau} + V_{sau} = 5.400.000 \text{ USD} \\ C_{sau} / V_{sau} = 14/1 \end{cases} &\Rightarrow \begin{cases} C_{sau} = 5.040.000 \text{ USD} \\ V_{sau} = 360.000 \text{ USD} \end{cases} \\ \Rightarrow m'_{sau} &= \frac{M_{sau}}{V_{sau}} = \frac{810.000}{360.000} = 225\% \end{aligned}$$

Về sau, toàn bộ giá trị thặng dư được dùng để tích lũy tư bản nên:

$$\begin{aligned} C_{sau} + V_{sau} &= (C_{trước} + V_{trước}) + 100\% M_{trước} \\ \text{Hay } 5.400.000 &= 11 V_{trước} + V_{trước} + 1,5 V_{trước} \\ \Rightarrow 13,5 V_{trước} &= 5.400.000 \text{ USD} \Rightarrow V_{trước} = 400.000 \text{ USD} \end{aligned}$$

Ta được: $M_{trước} = 1,5 V_{trước} = 1,5 \times 400.000 = 600.000 \text{ USD}$

Ta thấy: $\frac{V_{sau}}{V_{trước}} = \frac{360.000}{400.000} = \frac{9}{10}$. Trong khi đó, lương của mỗi công nhân bằng nhau và không thay đổi. Suy ra: số lượng công nhân giảm đi $\frac{1}{10}$ hay tỷ lệ công nhân bị sa thải là 10%.

Kết luận:

a/ Tỷ suất GTTD (m') tăng từ **150%** lên **225%**

Khối lượng GTTD (M) tăng từ **600.000 USD** lên **810.000 USD**

Tỷ lệ công nhân bị sa thải dẫn đến thất nghiệp là **10%**

b/ Sự thay đổi đó là do nhà tư bản **tích lũy tư bản** bằng cách chuyển hóa toàn bộ GTTD ban đầu thành tư bản phụ thêm vào kỳ sau, **làm cho cấu tạo hữu cơ tư bản** tăng từ 11/1 lên thành 14/1.

Bài 8

Ban đầu, nhà tư bản có trình độ bóc lột 250%, tổng khối lượng giá trị mới là 1.050.000 USD. Nhà tư bản **lấy toàn bộ giá trị thặng dư của năm đầu để đầu tư thiết bị mới** và sa thải, cắt giảm 10% chi phí nhân công. Kết quả, về sau cấu tạo hữu cơ tư bản đạt 47/3 và tỷ suất lợi nhuận đạt 21%.

a/ Hãy xác định sự thay đổi của tỷ suất GTTD, khối lượng GTTD, tỷ suất lợi nhuận ? (2,25đ)

b/ Vì sao có sự thay đổi như vậy ? (0,75đ)

Bài giải 8:

$$\text{Ban đầu, ta có: } \begin{cases} V_{trước} + M_{trước} = 1.050.000 \text{ USD} \\ m'_{trước} = \frac{M_{trước}}{V_{trước}} = 250\% \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} M_{trước} = 750.000 \text{ USD} \\ V_{trước} = 300.000 \text{ USD} \end{cases}$$

Về sau, NTB cắt giảm 10% chi phí nhân công.

$$\Rightarrow V_{sau} = 90\% V_{trước} = 90\% \times 300.000 = 270.000 \text{ USD}$$

Lại có, cấu tạo hữu cơ tư bản về sau đạt 47/3.

$$\Rightarrow C_{sau}/V_{sau} = \frac{47}{3} \Rightarrow C_{sau} = \frac{47}{3} \times 270.000 = 4.230.000 \text{ USD}$$

Lại có, toàn bộ giá trị thặng dư ban đầu được dùng để tích lũy tư bản nên:

$$C_{sau} + V_{sau} = (C_{trước} + V_{trước}) + M_{trước}$$

$$\text{Hay } 4.230.000 + 270.000 = (C_{trước} + 300.000) + 750.000$$

$$\Rightarrow C_{trước} = 3.450.000 \text{ USD}$$

$$\Rightarrow C_{trước}/V_{trước} = 3.450.000/300.000 = 23/2$$

$$\Rightarrow P'_{trước} = \frac{M_{trước}}{C_{trước} + V_{trước}} = \frac{750.000}{3.450.000 + 300.000} = 20\%$$

$$\text{Theo bài, ta có: } P'_{sau} = \frac{M_{sau}}{C_{sau} + V_{sau}} = 21\%$$

$$\Rightarrow M_{sau} = 21\% \times (C_{sau} + V_{sau}) = 21\% \times (4.230.000 + 270.000) = 945.000 \text{ USD}$$

$$\Rightarrow m'_{sau} = \frac{M_{sau}}{V_{sau}} = \frac{945.000}{270.000} = 350\%$$

Kết luận:

a/ Tỷ suất GTTD (m') tăng từ **250%** lên **350%**

Khối lượng GTTD (M) tăng từ **750.000 USD** lên **945.000 USD**

Tỷ suất lợi nhuận (P') tăng từ **20%** lên **21%**

b/ Sự thay đổi đó là do nhà tư bản **tích lũy tư bản** bằng cách chuyển hóa toàn bộ GTTD ban đầu thành tư bản phụ thêm vào kỳ sau, **làm cho cấu tạo hữu cơ tư bản tăng** từ 23/2 lên thành 47/3.

IV. Dạng bài tập kết hợp Tích lũy tư bản & PPSX GTTD tuyệt đối

Bài 9

Ban đầu, nhà tư bản có trình độ bóc lột 300%, đầu tư với cấu tạo tư bản 7/1, thuê công nhân làm việc 8h/ngày, tạo nên khối lượng giá trị mới 800.000 USD. Sau đó, **nhà tư bản lấy một phần giá trị thặng dư tích lũy**, để đầu tư thêm 30% tư liệu sản xuất, đồng thời **kéo dài thêm 30% thời gian làm việc của công nhân mà không trả thêm lương**. Bằng cách đó, về sau quy mô sản lượng tăng thêm 30%, trong khi năng suất lao động không đổi.

a/ Hãy xác định sự thay đổi của tỷ suất GTTD, khối lượng GTTD, tỷ suất lợi nhuận và tỷ lệ tích lũy tư bản ? (2,25đ)

b/ Vì sao có sự thay đổi như vậy ? (0,75đ)

Bài giải bài 9:

$$\text{Ban đầu, ta có: } \begin{cases} V_{\text{trước}} + M_{\text{trước}} = 800.000 \text{ USD} \\ m'_{\text{trước}} = \frac{M_{\text{trước}}}{V_{\text{trước}}} = 300\% \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} M_{\text{trước}} = 600.000 \text{ USD} \\ V_{\text{trước}} = 200.000 \text{ USD} \end{cases}$$

Ta lại có: $C_{\text{trước}} / V_{\text{trước}} = 7/1$

$$\Rightarrow C_{\text{trước}} = 7 V_{\text{trước}} = 7 \times 200.000 \text{ USD} = 1.400.000 \text{ USD}$$

$$\Rightarrow P'_{\text{trước}} = \frac{M_{\text{trước}}}{C_{\text{trước}} + V_{\text{trước}}} = \frac{600.000}{1.400.000 + 200.000} = 37,5 \%$$

Về sau, NTB lấy một phần giá trị thặng dư tích lũy, để đầu tư thêm 30% tư liệu sản xuất

$$\Rightarrow C_{\text{sau}} = 130\% C_{\text{trước}} = 130\% \times 1.400.000 = 1.820.000 \text{ USD}$$

$$\text{Theo bài, ta có: } \begin{cases} t_{\text{trước}} + t'_{\text{trước}} = 8\text{h} \\ m'_{\text{trước}} = \frac{t'_{\text{trước}}}{t_{\text{trước}}} = 300\% \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} t'_{\text{trước}} = 6\text{h} \\ t_{\text{trước}} = 2\text{h} \end{cases}$$

Lại có: Về sau, NTB kéo dài thêm 30% thời gian làm việc của công nhân mà không trả thêm lương. $\Rightarrow \begin{cases} t_{\text{sau}} + t'_{\text{sau}} = 130\% \times 8 = 10,4\text{h} \\ t_{\text{sau}} = t_{\text{trước}} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} t'_{\text{sau}} = 8,4\text{h} \\ t_{\text{sau}} = 2\text{h} \end{cases}$

$$\Rightarrow m'_{\text{sau}} = \frac{t'_{\text{sau}}}{t_{\text{sau}}} = \frac{8,4}{2} = 420\% \quad (1)$$

Theo đề bài, NSLĐ không đổi \Rightarrow Giá trị 1 đơn vị sản phẩm không đổi. Trong khi đó, quy mô sản lượng tăng thêm 30%. Suy ra, Giá trị tổng sản phẩm về sau tăng 30%.

$$\text{Hay } C_{\text{sau}} + V_{\text{sau}} + M_{\text{sau}} = 130\% (C_{\text{trước}} + V_{\text{trước}} + M_{\text{trước}})$$

$$\Rightarrow 1.820.000 + V_{\text{sau}} + M_{\text{sau}} = 130\% \times (1.400.000 + 200.000 + 600.000)$$

$$\Rightarrow V_{\text{sau}} + M_{\text{sau}} = 1.040.000 \text{ USD} \quad (2)$$

Từ (1) và (2), ta có:
$$\begin{cases} V_{sau} + M_{sau} = 1.040.000 \text{ USD} \\ m'_{sau} = \frac{M_{sau}}{V_{sau}} = 420\% \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} M_{sau} = 840.000 \text{ USD} \\ V_{sau} = 200.000 \text{ USD} \end{cases}$$

$$\Rightarrow P'_{sau} = \frac{M_{sau}}{C_{sau} + V_{sau}} = \frac{840.000}{1.820.000 + 200.000} = 41,6\%$$

$$\Rightarrow C_{sau} / V_{sau} = 1.820.000 / 200.000 = 91/10$$

Do NTB lấy một phần GTTD tích lũy, để đầu tư thêm 30% TLSX nên Giá trị thặng dư được dùng để tích lũy là: $M_{tích\ lũy} = 30\% \times C_{trước} = 30\% \times 1.400.000 = 420.000 \text{ USD}$.

Vậy, tỷ lệ tích lũy là: $\frac{M_{tích\ lũy}}{M_{trước}} = \frac{420.000}{600.000} = 70\%$

Kết luận:

a/ Tỷ suất GTTD (m') tăng từ **300%** lên **420%**

Khối lượng GTTD (M) tăng từ **600.000 USD** lên **840.000 USD**

Tỷ suất lợi nhuận (P') tăng từ **37,5%** lên **41,6%**

Tỷ lệ tích lũy tư bản là **70%**

b/ Có sự thay đổi đó là do nhà tư bản thực hiện đồng thời cả **tích lũy tư bản** và **PPSX giá trị thặng dư tuyệt đối**. Cụ thể:

- Tích lũy tư bản: NTB chuyển hóa 70% GTTD ban đầu thành tư bản phụ thêm vào kỳ sau, làm cho cấu tạo hữu cơ tư bản tăng từ 7/1 lên thành 91/10.
- PPSX GTTD tuyệt đối: NTB kéo dài thêm 30% thời gian làm việc của công nhân mà không trả thêm lương.

Bài 10

Ban đầu, nhà tư bản có trình độ bóc lột 400%, đầu tư với cấu tạo tư bản 9/1, thuê công nhân làm việc 8h/ngày. Sau đó, **nhà tư bản lấy một phần giá trị thặng dư tích lũy**, để đầu tư thêm 20% tư liệu sản xuất, đồng thời **kéo dài thêm 20% thời gian làm việc của công nhân mà không trả thêm lương**. Bằng cách đó, về sau quy mô sản lượng tăng thêm 20%, tổng chi phí sản xuất 1.180.000 USD, trong khi năng suất lao động không đổi.

a/ Hãy xác định sự thay đổi của tỷ suất GTTD, khối lượng GTTD, tỷ suất lợi nhuận và tỷ lệ tích lũy tư bản? (2,25đ)

b/ Vì sao có sự thay đổi như vậy? (0,75đ)

Bài giải bài 10:

$$\text{Ban đầu, ta có: } m'_{trước} = \frac{M_{trước}}{V_{trước}} = 400\% \Rightarrow M_{trước} = 4 V_{trước}$$
$$C_{trước} / V_{trước} = 9/1 \Rightarrow C_{trước} = 9 V_{trước}$$

Sau đó, nhà tư bản lấy một phần giá trị thặng dư tích lũy, để đầu tư thêm 20% tư liệu sản xuất, nên ta có: $C_{sau} = 120\% C_{trước} = 120\% \times 9 V_{trước} = 10,8 V_{trước}$

$$\text{Theo bài, ta có: } \begin{cases} t_{trước} + t'_{trước} = 8h \\ m'_{trước} = \frac{t'_{trước}}{t_{trước}} = 400\% \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} t'_{trước} = 6,4 h \\ t_{trước} = 1,6 h \end{cases}$$

Lại có: NTB kéo dài thêm 20% thời gian làm việc của công nhân mà không trả thêm lương. $\Rightarrow \begin{cases} t_{sau} + t'_{sau} = 120\% \times 8 = 9,6h \\ t_{sau} = t_{trước} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} t'_{sau} = 8 h \\ t_{sau} = 1,6 h \end{cases}$

$$\Rightarrow m'_{sau} = \frac{t'_{sau}}{t_{sau}} = \frac{8}{1,6} = 500\% \Rightarrow \frac{M_{sau}}{V_{sau}} = 5 \Rightarrow M_{sau} = 5 V_{sau} \quad (1)$$

Theo bài ra, tổng chi phí sản xuất về sau là 1.180.000 USD

$$\Rightarrow C_{sau} + V_{sau} = 1.180.000 \text{ USD}$$

$$\Rightarrow 10,8 V_{trước} + V_{sau} = 1.180.000 \text{ USD} \Rightarrow V_{sau} = 1.180.000 - 10,8 V_{trước} \quad (2)$$

Theo đề bài, NSLĐ không đổi \Rightarrow Giá trị 1 đơn vị sản phẩm không đổi. Trong khi đó, quy mô sản lượng tăng thêm 20%. Suy ra, Giá trị tổng sản phẩm về sau tăng 20%.

$$\text{Hay } C_{sau} + V_{sau} + M_{sau} = 120\% (C_{trước} + V_{trước} + M_{trước})$$

$$\Rightarrow 1.180.000 + M_{sau} = 120\% (9 V_{trước} + V_{trước} + 4 V_{trước})$$

$$\Rightarrow M_{sau} = 16,8 V_{trước} - 1.180.000 \quad (3)$$

Từ (1), (2), (3), ta có: $M_{sau} = 5 V_{sau}$

$$\text{Hay: } 16,8 V_{trước} - 1.180.000 = 5 \times (1.180.000 - 10,8 V_{trước}) \Rightarrow V_{trước} = 100.000 \text{ USD}$$

Ta được: $M_{trước} = 4 V_{trước} = 4 \times 100.000 = 400.000 \text{ USD}$

$$C_{trước} = 9 V_{trước} = 9 \times 100.000 = 900.000 \text{ USD}$$

$$P'_{trước} = \frac{M_{trước}}{C_{trước} + V_{trước}} = \frac{400.000}{900.000 + 100.000} = 40 \%$$

$$C_{sau} = 10,8 V_{trước} = 10,8 \times 100.000 = 1.080.000 \text{ USD}$$

$$V_{sau} = 1.180.000 - C_{sau} = 1.180.000 - 1.080.000 = 100.000 \text{ USD}$$

$$M_{sau} = 5 V_{sau} = 5 \times 100.000 = 500.000 \text{ USD}$$

$$P'_{sau} = \frac{M_{sau}}{C_{sau} + V_{sau}} = \frac{500.000}{1.180.000} \approx 42,4\%$$

$$C_{sau} / V_{sau} = 1.080.000 / 100.000 = 54/5$$

Do NTB lấy một phần GTTD tích lũy, để đầu tư thêm 20% tư liệu sản xuất nên GTTD được dùng để tích lũy là: $M_{tích\ lũy} = 20\% \times C_{trước} = 20\% \times 900.000 = 180.000 \text{ USD}$.

Vậy, tỷ lệ tích lũy là: $\frac{M_{tích\ lũy}}{M_{trước}} = \frac{180.000}{400.000} = 45\%$

Kết luận bài 10:

a/ Tỷ suất GTTD (m') tăng từ **400%** lên **500%**

Khối lượng GTTD (M) tăng từ **400.000 USD** lên **500.000 USD**

Tỷ suất lợi nhuận (P') tăng từ **40%** lên **42,4%**

Tỷ lệ tích lũy tư bản là **45%**

b/ Có sự thay đổi đó là do nhà tư bản thực hiện đồng thời cả **tích lũy tư bản** và **PPSX giá trị thặng dư tuyệt đối**. Cụ thể:

- Tích lũy tư bản: NTB chuyển hóa 45% GTTD ban đầu thành tư bản phụ thêm vào kỳ sau, làm cho cấu tạo hữu cơ tư bản tăng từ 9/1 lên thành 54/5

- PPSX GTTD tuyệt đối: NTB kéo dài thời gian lao động trong ngày thêm 20% mà không trả thêm lương cho công nhân.